

Asia: VN/19788/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi paikallisen sopimisen edistämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Yleiset huomiot

Yleiset huomionne esityksestä

Yleiset huomiot

Paikallisen sopimisen laajentamisessa tulisi lähtökohdaksi ottaa vapauksien ja vastuun tasapaino. Nyt vapauksia lisätään, mutta sopimusneuvotteluiden tasapuolisia edellytyksiä tai sopimusten valvontaa tai sanktioita ei käsitellä tai lisätä. Esitystä tulisi näiltä osin korjata.

Esitys heikentää työntajien kannusteita järjestäytyä työnantajaliittoihin. Tämä vaarantaa toimivat neuvottelusuhteet työpaikoilla sekä yleissitovien työehtosopimusten voimassaolon pidemmällä aikavälillä. Näillä seikoilla on keskeinen merkitys palkansaajien vähimmäistyöehtojen toteutumiselle.

Työlainsäädännön kehittämisen toimenpiteet tulisi valmistella yhteistyössä keskeisten työmarkkinajärjestöjen kanssa hallitusohjelman tavoitteisiin perustuen. Valmisteluun on varattava riittävä aika, jotta kaikki keskeiset näkökulmat ja riskit tulevat huomioiduksi. Paikallisen sopimisen lakiesitys on valmisteltu liian nopealla aikataululla, sillä esimerkiksi valvontakysymykset ovat jääneet asiallisesti käsittelemättä.

Esityksessä todetaan, että muutoksilla järjestäytyneet ja järjestäytymättömät työnantajat asetetaan yhdenvertaiseen asemaan paikallisen sopimisen osalta. Tämä ei pidä paikkaansa, sillä järjestäytymättömille työnantajille ollaan lisäämässä pelkäästään oikeuksia ja velvollisuudet puuttuvat. Järjestäytymättömät yritykset eivät esimerkiksi olisi työehtosopimuksen noudattamisen valvontavelvollisuuden piirissä ja mahdolliset erimielisyydetkin käsiteltäisiin käräjäoikeudessa, työtuomioistuimen sijaan. Järjestäytymättömät työnantajat ja järjestäytymättömät palkansaajat voisivat sopia paikallisesti, mutta ilman että olisivat saaneet mitään koulutusta tai tietoa työehtosopimuksen sisällöstä ja tulkinnoista.

Kysymys luottamuksen tärkeydestä paikallisessa sopimisessa on keskeinen. Sopimismahdollisuuksien lisäämisen ohella olisikin kiinnitettävä huomiota sopimusedellytyksiin, siis esimerkiksi luottamusta työpaikalla vahvistaviin tekijöihin sekä henkilöstön tiedonsaantioikeuksiin.

Nykytila ja sen arviointi

1 luku - Asian tausta ja valmistelu

2 luku - Nykytila ja sen arviointi

Nykytila ja sen arviointi

Paikallisen sopimisen mahdollisuudet ovat nykyisellään laajat. Niitä on lisätty työehtosopimuksissa, kun työmarkkinaosapuolet ovat nähneet tämän tarkoituksenmukaiseksi ja pystyneet huolehtimaan siitä, ettei sopiminen paikallisella tasolla johda työntekijän aseman heikentämiseen. Olennaista on toimivan sopimisen toteuttamisessa ollut, että neuvottelutasapaino työnantajan ja työntekijöiden välillä on kunnossa.

Sopimisen mahdollisuudet ovat rajatummalla järjestäytymättömien työnantajien osalta. Näitä voitaisiin laajentaa paremmilla tavoilla mitä hallitus esittää. Kuvaamme asiaa tarkemmin toteuttamisvaihtoehdot -kohdassa.

Tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3 luku - Tavoitteet

4 luku - Keskeiset ehdotukset

Tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Hallituksen esityksessä paikallisen sopimisen edistämisen tavoitteeksi on kirjattu paikallisen sopimisen mahdollisuuksien edistäminen. Reaalitaloudellista, työllisyyteen tai tuottavuuteen esitettyä tavoitetta ei esitetä, mikä on ymmärrettävää, sillä paikallisen sopimisen vaikutuksista työllisyyteen tiedetään melko vähän tutkimuskirjallisuuden perusteella.

Olisi kuitenkin tärkeää, että muuttaessaan työmarkkinoiden pelisääntöjä yksipuolisella ja työnantajien valta-asemaa tukevalla tavalla, hallitus perustelisi muutosten logiikan jollain muulla tavoin kuin vain niiden itsetarkoituksellisuudesta käsin. Tämä olisi tärkeää etenkin siitä syystä, että paikallinen sopiminen ei lakimuutoksen seurauksena tule välttämättä edes lisääntymään, mikäli kelpuutuksia siihen tullaan seuraavilla tes-neuvottelukierroksilla esillä olleiden arveluiden mukaisesti vähentämään. Uudistus voi siis viedä kehitystä myös hallituksen toivomaan nähden toiseen suuntaan.

Vaikutukset ja muut toteuttamisvaihtoehdot

4.2 luku - Vaikutukset

5 luku - Muut toteuttamisvaihtoehdot

Hallituksen esityksessä on arvioitu esityksen erilaisia vaikutuksia pintapuolisesti. Myös eri toteuttamisvaihtoehtojen osalta on tosiasiaa rajauduttu niihin toimenpiteisiin, jotka on hallitusohjelmaan kirjattu. Toisaalta oikeussuojakeinojen osalta HE poikkeaa hallitusohjelmasta, kun riidanratkaisua ei järjestäytymättömien työnantajien osalta osoiteta työtuomioistuimen tehtäväksi. YTN kannattaa, että työtuomioistuimen toimivaltaa tältä osin laajennettaisiin.

YTN näkee valituille toteuttamistapavaihtoehdoille kolmenlaisia korvaavia vaihtoehtoja:

1) Niin kutsutun kiky-kompromissin (TEM -mietintö 2016) mukainen eteneminen, jossa paikallinen sopiminen laajennettaisiin järjestäytymättömiin yrityksiin samoin edellytyksin ja velvollisuuksin kuin miten se on mahdollista järjestäytyneiden yritysten osalta. Tälle ratkaisulle oli jo olemassa kaikkien suomalaisten työmarkkinajärjestöjen tuki, mutta valitettavasti ratkaisumallia ei ole silti otettu hallituksessa nyt lähtökohdaksi.

2) Sopimismahdollisuuksia voitaisiin laajentaa ensin alle 10 henkilöä säännöllisesti työllistävien mikroyritysten osalta. Laajennukset olisivat mahdollisia seuraavissa vaiheissa, kun tieto ja kokemukset sopimisesta lisääntyisivät mikroyrityksissä. Tähän vaihtoehtoon olisi mahdollista rakentaa tutkimusasetelma paikallisen sopimisen vaikutusten tutkimiseksi.

3) Niin kutsuttujen liityntäsopimusten käytön oikeudellinen arviointi ja näiden oikeusvaikutusten vahvistaminen mahdollistaisi sen, että järjestäytymätön yritys pystyisi oikeusturvallisesti tekemään erillisen sopimuksen, jonka kautta se saisi työehtosopimuksen tarjoamat täydet sopimismahdollisuudet ilman että yrityksen itse tarvitsisi järjestäytyä. Esimerkiksi Tietotekniikan palvelualan valtakunnalliseen ei-yleissitovaan työehtosopimukseen on useat yritykset tehneet liityntäsopimuksia Ylemmät Toimihenkilöt YTN ry:n ja Tietoala ry:n kanssa.

Näiden päälinjojen ohella esitämme kuitenkin tähän lausunnolla olevaan hallituksen esitykseen kytkeytyviä suoria korjaustoimia seuraavan listan mukaisesti:

1) Järjestäytymättömille yrityksille pitää säätää velvollisuus toimittaa tehdyt paikalliset sopimukset viranomaisten ja sovellettavan työehtosopimuksen solmineiden työehtosopimusosapuolten tiedoksi. Tämä lisää valvontamahdollisuutta ja -todennäköisyyttä sekä tehostaa sopimusosapuolten pyrkimystä pysyä työehtosopimusten rajoissa. Sopimusosapuolilla on intressi valvoa, että paikalliset sopimukset ovat työehtosopimuksen reunaehtoja ja tulkinnan mukaisia.

2) Työsuojeluviranomaisten mahdollisuudet valvoa sopimista pitää turvata. Tätä varten tarvittaneen lisäresursseja.

3) Työehtosopimusrikkomuksista on tarpeen säätää hyvitysmaksu myös järjestäytymättömille yrityksille. Näin on järjestäytyneilläkin yrityksillä, joten kysymys on tässä tasapuolisuudesta ja väärinkäytösten ehkäisystä.

4) Lakiin on kirjattava luottamusmiehen ensisijaisuus henkilöstön edustajana aina silloin, kun luottamusmies on valittu työpaikalla. Oikeus luottamusmiehen valintaan pitää turvata laissa kaikilla työpaikoilla kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Luottamusmiehen on voitava edustaa myös järjestäytymättömiä työntekijöitä silloin, kun koko henkilöstö voi osallistua tämän valintaan.

5) Paikallisten sopimusten irtisanominen pitää muuttaa nopeammaksi ja irtisanomisajaksi tulisi säätää esimerkiksi yksi kuukausi. Hallituksen esityksessä irtisanomisajaksi esitetään kolmea kuukautta. Irtisanomisajan pituudella on tärkeä merkitys, sillä etenkin aluksi saattaa syntyä epäasiallisissa olosuhteissa tehtyjä sopimuksia.

6) Riidanratkaisussa tulee ehdottomasti hyödyntää työtuomioistuimen asiantuntemusta työehtosopimusten soveltamiskiistoissa. Järjestäytymättömien yritysten sopimusten tulkinta pitää viedä työtuomioistuimeen, mistä on kirjaus myös hallitusohjelmassa.

7) Henkilöstölle pitää turvata riittävät tiedonsaantioikeudet, mahdollisuus sisäisiin neuvotteluihin sekä oikeus käyttää asiantuntija-apua paikallisessa sopimisessa.

8) Oikeudenkäyntikuluissa työntekijäpuoli veloitettaisiin kantamaan vain omat oikeudenkäyntikulunsa. Työntekijä on työsopimussuhteen heikompi osapuoli ja hänen turvanaan on pienemmät resurssit etenkin, jos hän ei kuulu liittoon. Työnantajan käyttämien asianajotoimistojen kulut voivat nousta suuriksi.

9) Tässä yhteydessä tulisi säätää, että henkilöstön hallintoedustusta vahvistetaan. Ruotsissa henkilöstöllä on hallintoedustus kaikissa yli 25 henkilöä työllistävässä yrityksissä.

10) Valtio pitää rajata pois lakimuutosten soveltamisen piiristä.

Työsopimuslaki

2 luvun 7a § - Yleissitovaan työehtosopimukseen perustuva paikallinen sopiminen

Pykälät ja säännöskohtaiset perustelut

Ylläkuvatut päävaihtoehdot (3 kappaletta) sekä 10 konkreettisempaa, esitykseen nähden pienimuotoisempaa korjausehdotusta muodostavat siinä määrin runsaasti muutostarpeita suhteessa hallituksen esitykseen, että emme pidä tarkoituksenmukaisena kuvata niitä tässä pykälätasolla.

YTN ei kannata hallituksen esitykseen tehtyjä pykälämuutoksia ja säännöskohtaisia perusteluja sellaisinaan. Toteamme kuitenkin, että kannatamme työehtosopimuslain 1§:ssä esitettyä muutosta koskien keltaisten ammattiliittojen toiminnan ennaltaehkäisyn vahvistamista.

13 luvun 3 § - Luottamusvaltuutettu

-

13 luvun 7§ - Poikkeaminen työehtosopimuksella

-

13 luvun 8 § - Yleissitovan työehtosopimuksen laista poikkeavat määräykset

-

Työaikalaki

18 § - Työajan enimmäismäärä

-

34 § - Poikkeaminen työehtosopimuksella

-

35 § - Yleissitovan työehtosopimuksen laista poikkeavat määräykset

-

36 § - Yleissitovaan työehtosopimukseen perustuva paikallinen sopimus

-

Vuosilomalaki

30 § - Poikkeaminen työehtosopimuksella

-

31 §- Yleissitovan työehtosopimuksen laista poikkeavat määräykset

-

Opintovapaalaki

13 a §

-

Yhteistoimintalaki

38 § - Sopimisoikeus

-

Työehtosopimuslaki

1 §

-

5a §

-

Merityösopimuslaki

2 luvun 6a § - Yleissitovaan työehtosopimukseen perustuva paikallinen sopiminen

-

13 luvun 9 § - Poikkeaminen työehtosopimuksella

-

13 luvun 10 § - Yleissitovan työehtosopimuksen laista poikkeavat määräykset

-

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Huomionne suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskevasta osiosta

-

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Huomionne voimaantulo- ja siirtymäsäännöksistä

-

Hankamäki Teemu

Ylemmät Toimihenkilöt YTN ry - Teemu Hankamäki, neuvottelupäällikkö

YTN